

Teoretyczne podstawy informatyki

Wykład 6b Rozwiązywanie rekurencji

Czas działania programu

Dla konkretnych danych wejściowych jest wyrażony liczbą wykonanych prostych (elementarnych) operacji lub "kroków". Jest dogodnie założenie że operacja elementarna jest maszynowo niezależna, każde wykonanie i-tego wiersza programu jest równe ci, przy czym ci jest stałą.

Kiedy algorytm zawiera *rekurencyjne wywołanie samego siebie*, jego czas działania można często opisać zależnością rekurencyjną (rekurencja) wyrażającą czas dla podproblemów rozmiaru n za pomocą czasu dla podproblemów mniejszych rozmiarów.

Możemy więc użyć narzędzi matematycznych aby rozwiązać rekurencje i w ten sposób otrzymać oszacowania czasu działania algorytmu.

Rekurencja dla algorytmu typu "dziel i zwyciężaj"

Rekurencja odpowiadającą czasowi działania algorytmu typu "dziel i zwyciężaj" opiera się na podziale jednego poziomu rekursji na trzy etapy. Niech $T(n)$ będzie czasem działania dla jednego problemu rozmiaru n . Jeśli rozmiar problemu jest odpowiednio mały, powiedzmy $n \leq c$ dla pewnej stałej c , to jego rozwiązanie zajmuje stały czas, co zapiszemy jako $\Theta(1)$. Załóżmy że dzielimy problem na a podproblemów, każdy rozmiaru n/b . Jeśli $D(n)$ jest czasem dzielenia problemu na podproblemy, a $C(n)$ czasem scalania rozwiązań podproblemów w pełne rozwiązanie dla oryginalnego problemu, to otrzymujemy rekurencje

$$\begin{aligned} T(n) &= \Theta(1) && \text{jeśli } n \leq c \\ T(n) &= a T(n/b) + D(n) + C(n) && \text{w przeciwnym razie} \end{aligned}$$

Rekurencja dla algorytmu typu "dziel i zwyciężaj"

Przykład: algorytm sortowania przez scalanie

→ **dziel:** znajdujemy środek przedziału, zajmuje to czas stały $D(n) = \Theta(1)$

→ **zwyciężaj:** rozwiązujemy rekurencyjnie dwa podproblemy, każdy rozmiaru $n/2$, co daje czas działania $2T(n/2)$

→ **połącz:** działa w czasie $\Theta(n)$, a więc $C(n) = \Theta(n)$.
ostatecznie

$$\begin{array}{ll} T(n) = \Theta(1) & \text{jeśli } n=1 \\ T(n) = 2T(n/2) + \Theta(1) + \Theta(n) & \text{jeśli } n>1 \end{array}$$

Rozwiązaniem tej rekurencji jest $T(n) = \Theta(n \log n)$.

Metody rozwiązywania rekurencji

- > **podstawiania**: zgadujemy oszacowanie, a następnie dowodzimy przez indukcję
- > **iteracyjna**: przekształcamy rekurencję na sumę, korzystamy z technik ograniczania sum
- > **uniwersalna**: stosujemy oszacowanie na rekurencję mające postać
$$T(n) = a T(n/b) + f(n), \text{ gdzie } a \geq 1, b > 1,$$

a $f(n)$ jest daną funkcją;

Metoda podstawiania

Polega na zgadnięciu postaci rozwiązania, a następnie wykazaniu przez indukcję, że jest ono poprawne. Trzeba też znaleźć odpowiednie stałe. Bardzo skuteczna, stosowana tylko w przypadkach kiedy łatwo jest przewidzieć postać rozwiązania.

Przykład:

postać rekurencji: $T(n) = 2T(n/2) + n$
zgadnięte rozwiązanie: $T(n) = \Theta(n \log n)$

Podstawa: $n=2$; $T(1)=1$; $T(2)=4$; $T(3)=5$

Indukcja: $T(n) \leq 2(c(n/2)\log(n/2)) + n \leq c n \log(n/2) + n$
 $= cn \log(n) - cn \log(2) + n = cn \log(n) - cn + n \leq cn \log(n)$

spełnione dla $c \geq 1$;

Metoda iteracyjna

Polega na rozwijaniu (iterowaniu) rekurencji i wyrażanie jej jako sumy składników zależnych tylko od n warunków brzegowych. Następnie mogą być użyte techniki sumowania do oszacowania rozwiązania.

Przykład:

postać rekurencji: $T(n) = 3T(n/4) + n$

$$\begin{aligned} \text{iterujemy: } T(n) &= n + 3T(n/4) \\ &= n + 3(n/4) + 3T(n/16) \\ &= n + 3(n/4 + 3(n/16 + 3T(n/64))) \\ &= n + 3 n/4 + 9 n/16 + 27 T(n/64) \end{aligned}$$

Iterujemy tak długo aż osiągniemy warunki brzegowe. Składniki i -ty w ciągu wynosi $3^i n/4^i$. Iterowanie kończymy, gdy $n=1$ lub $n/4^i = 1$ (czyli $i > \log_4(n)$).

$$\begin{aligned} T(n) &\leq n + 3n/4 + 9n/16 + 27n/64 + \dots + 3^{\log_4 n} \Theta(1) \\ &\leq 4n + 3^{\log_4 n} \Theta(1) = \Theta(n) \end{aligned}$$

Metoda iteracyjna

Metoda iteracyjna jest zazwyczaj związana z dużą ilością przekształceń algebraicznych, więc zachowanie prostoty nie jest łatwe.

Punkt kluczowy to skoncentrowanie się na dwóch parametrach: liczbie iteracji koniecznych do osiągnięcia warunku brzegowego oraz sumie składników pojawiających się w każdej iteracji.

Drzewa rekursji

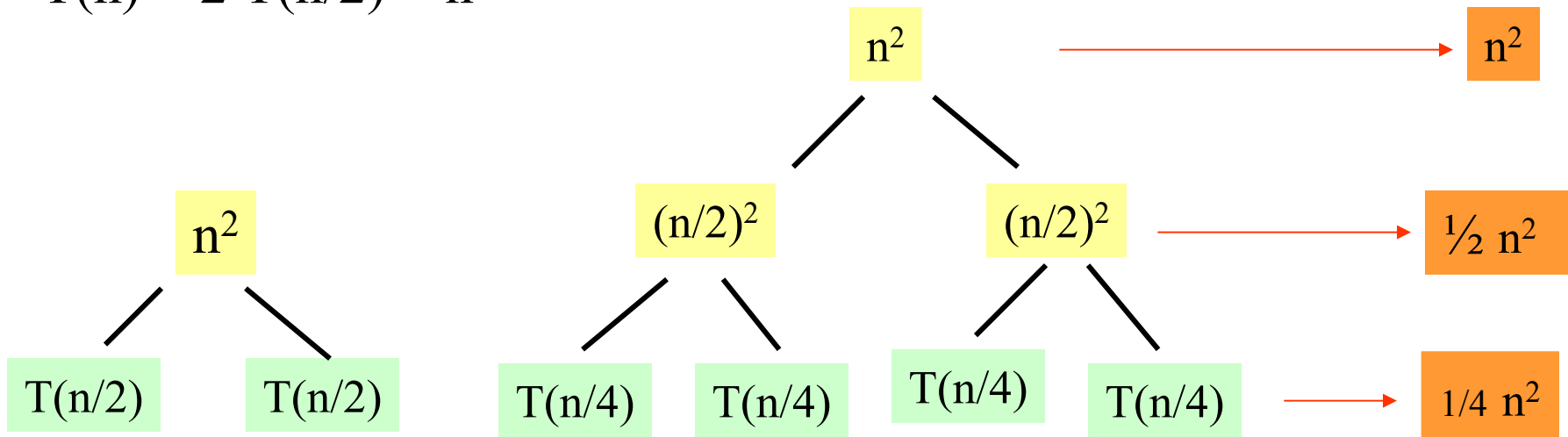

Pozwalają w dogodny sposób zilustrować rozwijanie rekurencji, jak również ułatwia stosowanie aparatu algebraicznego służącego do rozwiązywania tej rekurencji.

Szczególnie użyteczne gdy rekurencja opisuje algorytm typu "dziel i zwyciężaj".

Drzewo rekursji dla algorytmu „dziel i zwyciężaj

$$T(n) = 2 T(n/2) + n^2$$

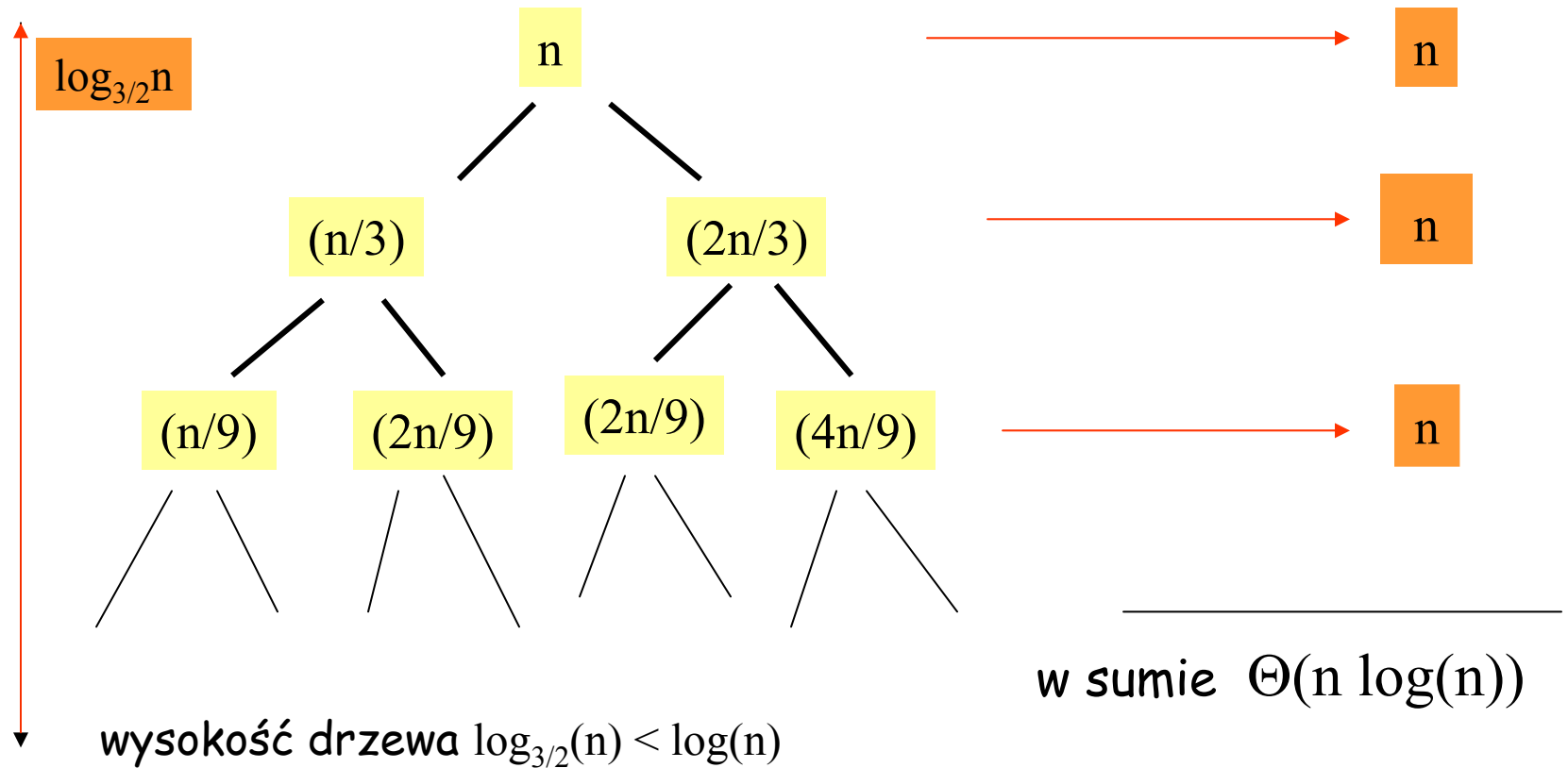
ostateczny wynik

$$T(n) = \Theta(n^2)$$

w sumie $\Theta(n^2)$

Drzewa rekursji

$$T(n) = T(n/3) + T(2n/3) + n$$

ostateczny wynik $T(n) = \Theta(n \log(n))$

Metoda rekurencji uniwersalnej

Metoda rekurencji uniwersalnej podaje "uniwersalny przepis" rozwiązywania równania rekurencyjnego postaci

$$T(n) = a T(n/b) + f(n)$$

gdzie $a \geq 1$ i $b > 1$ są stałymi, a $f(n)$ jest funkcja asymptotycznie dodatnia.

Za wartość (n/b) przyjmujemy najbliższą liczbę całkowitą (mniejsza lub większą od wartości dokładnej).

Metoda rekurencji uniwersalnej

Rekurencja opisuje czas działania algorytmu, który dzieli problem rozmiaru n na a problemów, każdy rozmiaru n/b , gdzie a i b są dodatnimi stałymi.

Każdy z a problemów jest rozwiązywany rekurencyjnie w czasie $T(n/b)$.

Koszt dzielenia problemu oraz łączenia rezultatów częściowych jest opisany funkcją $f(n)$.

Twierdzenie o rekurencji uniwersalnej

Niech $a \geq 1$ i $b > 1$ będą stałymi, niech $f(n)$ będzie pewną funkcją i niech $T(n)$ będzie zdefiniowane dla nieujemnych liczb całkowitych przez rekurencje

$$T(n) = a T(n/b) + f(n)$$

gdzie (n/b) oznacza najbliższą liczbę całkowitą do wartości dokładnej n/b .

Wtedy funkcja $T(n)$ może być ograniczona asymptotycznie w następujący sposób.

1. Jeśli $f(n) = O(n^{\log_b a - e})$ dla pewnej stałej $e > 0$,
to $T(n) = \Theta(n^{\log_b a})$.
2. Jeśli $f(n) = \Theta(n^{\log_b a})$ to $T(n) = \Theta(n^{\log_b a} \log n)$.
3. Jeśli $f(n) = \Omega(n^{\log_b a + e})$ dla pewnej stałej $e > 0$ i jeśli $af(n/b) \leq cf(n)$ dla pewnej stałej $c < 1$ i wszystkich dostatecznie dużych n , to $T(n) = \Theta(f(n))$.

Twierdzenie o rekurencji uniwersalnej

“intuicyjnie”....

W każdym z trzech przypadków porównujemy funkcje $f(n)$ z funkcją $n^{\log_b a}$. Rozwiązanie rekurencji zależy od większej z dwóch funkcji.

--- Jeśli funkcja $n^{\log_b a}$ jest większa, to rozwiązaniem rekurencji jest

$$T(n) = \Theta(n^{\log_b a}).$$

--- Jeśli $f(n)$ jest większa, to rozwiązaniem jest

$$T(n) = \Theta(f(n)).$$

--- Jeśli funkcje są tego samego rzędu, to mnożymy przez $\log n$ i rozwiązaniem jest

$$T(n) = \Theta(n^{\log_b a} \log n) = T(n) = \Theta(f(n) \log n).$$

Przykład

$$T(n) = 9 T(2n/3) + n$$

$a=9$, $b=3$, $f(n)=n$, a zatem $n^{\log_b a} = n^{\log_3 9} = \Theta(n^2)$.

Ponieważ $f(n)=O(n^{\log_3 9-\varepsilon})$, gdzie $\varepsilon=1$,
możemy zastosować przypadek 1 z twierdzenia
i wnioskować że rozwiązaniem jest $T(n) = \Theta(n^2)$.

Przykład

$$T(n) = T(2n/3) + 1$$

$a=1, b=3/2, f(n)=1$, a zatem $n^{\log_b a} = n^{\log_{3/2} 1} = n^0 = 1$.

Stosujemy przypadek 2, gdyż $f(n) = \Theta(n^{\log_b a}) = \Theta(1)$,
a zatem rozwiązaniem rekurencji jest $T(n) = \Theta(\log n)$.

Przykład

$$T(n) = 3T(n/4) + n \log n$$

$a=3$, $b=4$, $f(n)=n \log n$, a zatem $n^{\log_b a} = n^{\log_4 3} = O(n^{0,793})$.

Ponieważ $f(n) = \Omega(n^{\log_4 3 + \varepsilon})$, gdzie $\varepsilon \sim 0.2$, więc stosuje się tutaj przypadek 3, jeśli możemy

Pokazać że dla $f(n)$ zachodzi warunek regularności. Dla dostatecznie dużych n :

$$af(n/b) = 3(n/4)\log(n/4) \leq (3/4)n\log(n) = c f(n)$$

dla $c=3/4$.

Warunek jest spełniony i możemy napisać że rozwiązaniem rekurencji jest $T(n) = \Theta(n \log n)$.

Przykład

$$T(n) = 2T(n/2) + n \log n$$

$a=2, b=2, f(n)=n \log n$, a zatem $n^{\log_b a} = n$.

Wydaje się że powinien to być przypadek 3, gdyż $f(n)=n \log n$ jest asymptotycznie większe niż $n^{\log_b a} = n$, ale nie wielomianowo większy.

Stosunek $f(n)/n^{\log_b a} = (n \log n)/n \log n$ jeśli asymptotycznie mniejszy niż n^ε dla każdej dodatniej stałej ε .

W konsekwencji rekurencja ta "wpada" w lukę między przypadkiem 2 i 3.

- Rekurencje były badane już w 1202 roku przez L. Fibonacciego, od którego nazwiska pochodzi nazwa liczb Fibonacciego.
- A. De Moivre wprowadził pojęcie funkcji tworzących do rozwiązywania rekurencji.